

світової війни / В. Маковський // Діло. – 31 серпня / 1935. – С. 2. 8. Маковський В. Табор українських збігців і виселенців у часі Першої світової війни / В. Маковський // Діло. – 23 липня 1935. – С. 2. 9. Маковський В. Табор українських збігців і виселенців у часі Першої світової війни / В. Маковський // Діло. – 5–9 листопада, 1935. – С. 2. 10. Маковський В. Табор українських збігців і виселенців у часі Першої світової війни / В. Маковський // Діло. – 17 серпня, 1935. – С. 2. 11. 192. Відділ рукописів та україніки ЛННБ. – Ф. 9 (о/н). – Оп. 1. – Спр. 4365: матер. про діяльність українських освітніх організацій в час I світової війни. 1914–1916 рр. – 11 арк. 12. Ф.9 192. Відділ рукописів та україніки ЛННБ. – Ф. 9 (о/н). – Оп. 1. – Спр. 4335. – Друкований проспект виставки “Опіка над біженцями” (1914–1918 рр.). – 4 арк. (нім. мова). 13. ЦДІАУЛ. – Ф. 327. – Оп. 1. – Спр. 41. – Статті, оповідання, повідомлення Гриневицевої К. на культурно-освітні, побутові та ін. теми. 1927–1928 р. – 75 арк. 14. Гриневиц Я. Катря Гриневицева. Біографічний нарис / Гриневиц Я. – Торонто, 1968. – 95 с. 15. Стельмахович О. Народна вчителька і поетеса (до 100-річчя від дня народження М.П.) / О. Стельмахович // Жовтень. – 1981. – №3. – С. 121–123.

УДК 940.70 (477.83/86)

О. Хімяк

Національний університет “Львівська політехніка”

РОЛЬ ПРЕСИ В УКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОМУ РУСІ (1914–1919 рр.)

© Хімяк О., 2013

У контексті суспільно-політичного життя в Галичині аналізується діяльність української преси в роки Першої світової війни, роль періодичних видань у проголошенні ЗУНР та будівництві молодої держави.

The activities of the Ukrainian press during the World War I, the role of periodicals in declaring ZUNR and the formation of the young state are analyzed in the context of social and political life in Galicia

Актуальність дослідження. Важливим чинником суспільно-політичного життя української громадськості Галичини у процесі її національного пробудження та боротьби за державну незалежність і соборність України була преса. У процесі національного самоутвердження українців-галичан значення преси підсилювала та обставина, що вони були частиною народу бездержавного, політично поневоленого і тому часописи ставали чи не єдиним чинником не тільки національного самоусвідомлення, але й самоорганізації народу, потужним засобом впливу на різні його прошарки. Погляд на пресу як на чинник національно-визвольного руху визначає актуальність теми дослідження.

Об’єктом дослідження є українські друковані загальнополітичні, партійні та військові періодичні видання в Галичині у 1848–1919 рр.

Предмет дослідження – преса як громадсько-політичний вияв національного розвитку українців краю та важливий чинник визвольного руху та державотворчого процесу, її тематичний спектр, умови зародження та особливості функціонування, місце у суспільно-політичному житті українського народу загалом і Галичини зокрема.

Мета роботи – дослідити роль загальнополітичної преси та преси українських політичних партій і організацій у національно-визвольному русі Галичини другої половини XIX – початку XX ст.;

позицію преси щодо розв'язання українського національного питання напередодні та у період Першої світової війни, її роль у створенні ЗУНР та розбудові і захисті Республіки від іноземних поневолювачів.

На початку Першої світової війни провідні українські партії Галичини – національно-демократична, радикальна й соціал-демократична – змогли до певної міри подолати свої міжпартійні розбіжності. 1 серпня 1914 р. у Львові вони створили Головну Українську Раду (ГУР), яку очолив К. Левицький. Її завданням було охороняти інтереси українського народу в Австрії та репрезентувати його під час війни. 3 серпня рада звернулася до населення краю з відозвою, в якій закликала до війни проти Росії і допомоги Австро-Угорщині та Німеччині, бо лиш цим шляхом “можна здобути нових прав і зайняти належне місце в ряді народів Європи”.

Однак події на фронті розвивалися для Австро-Угорщини вкрай невдало. На початку вересня 1914 р., окупувавши частину Східної Галичини, російські війська увійшли до Львова. Російська імперська влада розглядала галичан-українців (як, зрештою, й українців загалом) як частину єдиної етнічної спільності, “очолюваної” великоросами. Для російських шовіністів “русини” були тими ж таки росіянами, яких нещаслива історична доля віддала під чуже панування. Власне український національний рух вважався небезпечною “австрійською вигадкою”, шкідливою для інтересів Росії.

Вихід українських часописів був припинений. Останнє число “Діла” вийшло 2 вересня 1914 р., у день, коли австрійські війська залишили Львів. Переважна більшість співробітників редакції роз'їхалася [16, с. 203]. Лише В. Охримович, Ф. Федорців, а також С. Чарнецький, І. Труш, І. Свенціцький, М. Павлик вийшли на роботу і зуміли 5 вересня випустити ще один номер газети [16, с. 203]. Але вже 7 вересня окупаційна влада остаточно закрила часопис. В. Охримович був заарештований і висланий до Сибіру.

Відразу після закриття “Діла” член редколегії М. Павлик звернувся до російського губернатора Львова зі скаргою, стверджуючи, що росіяни не мали права закривати газету австрійських громадян на тимчасово окупованій ними території Австрійської держави. Відповідно була брутальна відмова дати дозвіл на випуск газети. М. Павлик казав з цього приводу, що “...один закон є в Росії, це закон беззаконня. На беззаконні росла Росія, від нього вона розвалиться”.

Після повернення до Львова австрійської влади у місті був відновлений вихід “Діла” (1 вересня 1915 р.) та “Свободи”. Звичайно, ці часописи дотримувалися проавстрійської орієнтації, тим паче, що в умовах війни та відповідної жорсткої цензури інакше і не могло бути. Однак проголошення Віднем у листопаді 1916 р. наміру надати Галичині дуже широку крайову автономію, викликало буквально зливу критичних публікацій на їх сторінках [16, с. 210–21]. Автономія цілої австрійської провінції Галичини (тобто і східної, і західної – польської, з центром у Кракові – її частин разом) для українців була категорично неприйнятною. Вона ставила їх у становище національної меншини у напівдержавному утворенні зі значною польською більшістю. У заяві УНР, яку оприлюднили українські часописи, говорилося, що “...український народ ніколи не признає відокремлення Галичини під польське панування та ніколи не зречеться права національної автономії своєї території й утворення окремого українського коронного краю в межах Австрії” [5, с. 130]. Таку позицію обстоювали “Свобода” і “Діло”, і це відображено і в публікаціях “Українського слова” [13, 7–10 листопада].

Самобутним явищем галицької преси періоду Першої світової війни стали часописи Українських Січових Стрільців. Їх започаткував журнал “Новініяда”, редактором (та й власне і автором) якого був стрілецький поет-пісняр Роман Купчинський. Саме він створив знамениту пісню, що сьогодні сприймається як народна – “Зажурились галичанки”, романс “Човен хитається”, чимало інших популярних поетичних творів. “...Й сьогодні не перестане хвилювати його поезія, особливо рання, на якій помітно відбився вплив символізму й народної пісенності”, – писав про Р. Купчинського Роман Федорів. [15, с. 18]. Побачив світ перший номер стрілецького гумористично-сатиричного журналу “Український самохотник” (тобто доброволець у стрілецькому війську). У вихідних даних журналу вказувалося: “Самохотник – гумористично-сатиричний часопис. Виходить, коли сам схоче, у Коші У. С. С. Видавець Харлампій Тиндиридик. Автори “Українського самохотника” намагалися підняти настрій, бойовий дух стрільців, сміючись над

міжукраїнськими партійними чварами, відомими українськими політиками, навіть й Бойовою управою (командуванням) Стрілецької дивізії.

У жовтні 1918 р. Австро-Угорщина опинилася на межі неминучої військової поразки та розпаду. Історія, як здавалося, давала українцям-галичанам шанс в умовах швидкого краху імперії Габсбургів мирним шляхом, без кровопролиття створити свою національну державу. 18–19 жовтня 1918 р. у Львові українська “конституанта” обрала як вищий представницький орган українського народу на підавстрійських землях Українську Національну Раду (далі також – УНРада). Очолив її Євген Петрушевич – один з лідерів УНДП. У прийнятому УНРадою маніфесті проголошувалося, що українська національна територія в Австро-Угорщині “уконституується як українська держава”, і що УНРада прийме найближчим часом її конституцію – на основі принципу загального виборчого права, забезпечивши широкі громадянські свободи та права національних меншин [6, с. 28–29].

Українські часописи із зрозумілою величезною радістю вітали дії УНРади, публікували її рішення, висвітлювали перші кроки державної організації. Так, “Діло” повідомляло про маніфест УНРади [3, 22 жовтня], захищало право українців-галичан на національно-державне самовизначення, українські інтереси у польсько-українському конфлікті, що швидко набував все більшої гостроти. [3, 24 жовтня].

Зверталася газета і до пошуку союзників у боротьбі за державне самоствердження у Східній Галичині, висвітлювала питання взаємин з Києвом, східноукраїнською гетьманською державою [3, 29 жовтня, 31 жовтня]. На перших сторінках про збори УНРади та її рішення повідомляв тижневик “Свобода” (орган УНДП) [9, 19 жовтня, 26 жовтня]. При цьому часопис особливо наголошував на загрозі для справи української державності з боку польського націоналізму: “Рішається доля українського народу по сей бік кордону”, – писала “Свобода”. Польща, “ся ніби держава, яка сама ще не існує, простягає свою руку по нашу українську землю”. “Стійте чуйно, готові на кожний зазив, як стоїть жовнір на приказ: “Позір”, – закликала газета [9, 19 жовтня]. В умовах, коли ще діяла австрійська адміністрація, і навіть, цензура (в кінці жовтня окремі абзаци у статтях “Свободи” конфісковувалися), подібний заклик фактично дорівнював заклику бути готовим до збройної боротьби. “В сотвореній Тобою державі не буде поневолення нації нацією і не сміє бути панування багатших та економічно сильніших над бідними і економічно слабшими”, – писав тижневик. Українська держава буде демократичною, забезпечить 8-годинний робочий день, широкий соціальний захист, надасть землю безземельним та малоземельним селянам. Її господарями будуть робітники та селяни, – стверджувала “Свобода” [9, 9 листопада]. У галичан лишилася єдина можливість здійснити свої національно-державницькі прагнення – взяти владу в Галичині “де-факто”, не чекаючи жодної “легітимізації” від Відня.

У ніч на 1 листопада 1918 р. українські військові частини, що знаходилися у Львові, встановили свій контроль над містом. Дуже швидко, найчастіше без застосування зброї, українські органи державної влади були створені по усіх повітах Східної Галичини. Після порозуміння між усіма українськими партіями, 13 листопада було офіційно проголошено створення Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) [11, с. 321]. Її уряд – Державний секретаріат – очолив Кость Левицький, досвідчений парламентський діяч, один з лідерів УНДП.

ЗУНР, однак, не судилося стати на шлях нормального мирного розвитку. Майже одразу у Львові почалися бої між українськими частинами та польськими збройними формуваннями, підтриманими польською більшістю міського населення. Почалася тривала польсько-українська війна. Через три тижні боїв українські загони були змушені залишити галицьку столицю.

З початком збройної боротьби у Львові “Діло” друкувало заклики до українців братися за зброю, підтримати українське військо, що створювалося [3, 2, 6, 10 листопада]. Часопис виступив за об’єднання українських земель в одну державу. Вступати до лав Української армії закликала і “Свобода” [9, 2 листопада].

Встановлення польського контролю над Львовом мало сумні наслідки для українських пресових видань, що тут друкувалися. 29 листопада польська військова жандармерія закрила “Діло”, заарештувала його редакцію, демонтувала друкарські машини та конфіскувала шрифти

[16, с. 228]. Вихід газети перервався майже на чотири роки. Наприкінці листопада була закрита також “Свобода”. 21 листопада вийшло останнє число “Українського слова”.

Відхід українських загонів зі Львова не означав поразки Західноукраїнської Республіки. Насправді її історія лише починалася. Резиденцією уряду ЗУНР та УНРади став спочатку Тернопіль, а з січня 1919 р. – Станіславів. Під українським контролем опинилася територія з чотиримільйонним населенням, 3/4 якого становили українці [11, с. 322]. В умовах війни з Польщею, важкого економічного становища та жорстокого політичного “цейтноту” відбулося будівництво армії, державного апарату, розвивалося культурне життя українців. На території ЗУНР з’явилися буквально десятки нових пресових видань. По суті, після листопада 1918 р. сформувалася нова система української преси.

Періодичні видання Західно-Української Народної Республіки можна розділити на групи за двома ознаками: а) за видавцем і б) за сферою розповсюдження [1, с. 80]. За першою з них можна виділити: видання офіційних органів державної влади; видання політичних партій, громадських об’єднань і організацій; видання УГА. За другою ознакою пресу ЗУНР можна поділити на загальнодержавну (насамперед йдеться про територію Галицької Республіки) та регіональну [1, с. 80].

Найбільшу групу нових видань становили часописи новостворених українських органів влади. Першим з них став “Станіславівський голос”, – як зазначалося у підзаголовку, “Урядова часопись повітової Української Національної Ради”, що побачив світ 5 листопада 1918 р. Наступного дня у м. Жовква вийшло перше число газети “Україна”; у ньому нове видання було анотоване як “перша часопись на землях висвободженої української землі” [4, с. 181–182]. Загалом матеріали фактично усіх часописів повітових органів влади ЗУНР поділялися на дві частини – урядову, чи офіційну і неурядову.

Однією з найважливіших проблем Західноукраїнської держави було земельне питання. Регіональні часописи зверталися до нього особливо часто. Зокрема, багато матеріалів присвятив життю села та перспективам аграрної реформи чортківський часопис “Наша Земля” [4, с. 170]. У перших номерах майже усі українські часописи розповідали про перехід влади в Галичині до рук українців. При цьому вони прагнули підкреслити, що це, зазвичай, відбулося мирно, і що нова влада є ефективною, здатною забезпечити громадський порядок та спокій. Зокрема, “Станіславівський голос так писав про взяття влади у Станіславові Українською республікою: “В найбільшій ладі і порядку відібрала повітова Національна рада власть в нашій місті... У місті обсаджено всі військові магазини, перебрано вживання міста у власний заряд, скріплено органи безпеки. Завдяки всім тим зарядженням запанував у місті взірцевий спокій і порядок”. Статті подібного змісту опублікували у листопаді 1918 р. й інші українські часописи.

З початком польсько-української війни на перших сторінках повітових газет з’являються заклики до мобілізації на захист своєї держави: “Ми не кличемо тебе на нову війну, але кличемо захистити своє право”, – зверталася до своїх читачів у передовій статті “Україна” [12, 16 листопада].

Повітові українські часописи наголошували, що ворогом Української держави вважають не поляків, а польський шовінізм, що Українська республіка гарантує громадянські права і безпеку усім лояльним до неї своїм мешканцям: “Ми бажаємо жити в згоді зі своїми сусідами. Ми бажаємо, щоб і поляки мали свою державу. Але якщо простягають руку по наше добро, мусимо боронитися. Ми на них не нападаємо, але свого боронимо”, – писала “Україна” у передовій статті від 6 грудня 1918 р. [12, 6 грудня]. “Польського народу не вважаємо нашим ворогом, і бажаємо з ним жити у добросусідських відносинах. Натомість вважаємо нашими ворогами сі одиниці польського населення, які будь фізично, будь морально поборюватимуть нашу владу, що опирається на беззаперечній волі українського народу – з такими одиницями ведемо неумомимий бій”, – писав “Український голос” [14, 30 листопада].

Повітові часописи ЗУНР переважно виражали неприйняття більшовизму, його ідеології та практики. “...Не дозволимо у себе запанувати большевизмові, недопустимо, щоб горстка міського пролетаріату зробила своїми рабами нас. Бо коли знищать господарів як підставу держави, то тоді і цілий народ мусить загинути”, – писав у статті у “Бережанському Вістнику” його редактор

Михайло Західний [4, с. 150]. Він, отже, вважав ідею революційної диктатури пролетаріату загрозою для інтересів українського селянина-власника, у якому бачив головну соціальну опору Української держави. Негативне ставлення до більшовиків характеризують фактично усі повітові газети Галицької української республіки.

Проголошення Української республіки на західноукраїнських землях спричинилося до появи цілком нового для Галичини різновиду української преси – періодичних видань центральних органів української державної влади. Роль головного напівофіційного органу ЗУНР відіграла щоденна газета “Республіка”. Формально вона не вважалася урядовим виданням, однак характер та зміст її публікацій дає підстави для саме такої оцінки статусу цього часопису.

У “Республіці” публікувалася інформація про діяльність УНРади, події міжнародного життя, зокрема ті, що мали відношення до міжнародного становища України. У розділі “Війна за визволення Західної України” друкувалися офіційні повідомлення з Польсько-українського фронту; виходили також матеріали про хід війни на Придніпрянській Україні. Згодом “фронтіві” повідомлення друкувалися у спільній рубриці “Війна за визволення України” (у підрубриках “Російсько-українська війна” та “Польсько-українська війна”). Постійним у газеті став сумний розділ “Лягли за волю України” зі списками загиблих вояків УГА.

“Республіка” регулярно друкувала матеріали про антиукраїнські репресії на зайнятій поляками частині території ЗУНР, про звірства та грабежі польських військ [8, 1 березня, 13 квітня]. Хоча “Республіку” не можна назвати партійним виданням, у багатьох її публікаціях позиція та дії уряду захищаються від атак лівих.

Галицьку партійну пресу “повернуло до життя” утворення ЗУНР. Вихід партійних часописів почав відновлюватися із січня 1919 р., коли уряд Західноукраїнської держави закріпився у Станіславові. На території, що контролювалася урядом ЗУНР, друкованим органом УСДП був часопис “Воля”. Його перший номер вийшов у Станіславові 22 квітня 1919 р., а останній, 11-й, – 23 серпня, коли місто вже було окуповане поляками. “Воля” виходила щотижня, однак евакуація українського уряду зі Станіслава зумовила у виданні газети двомісячну перерву (ч. 4 вийшло 16 травня, а ч. 5 – тільки 17 липня). “Воля”, як власне й усі часописи ЗУНР, займала виразно державницьку позицію, але при цьому прагнула зберегти характер соціалістичної робітничої газети. У маніфесті УСДП, опублікованому у першому номері часопису, наголошувалося, що гаслом партії є як загальний соціалістичний заклик: “Пролетарі усіх країн, єднайтеся!”, так і “Пролетарі української країни, єднайтеся!”. Тепер, писала “Воля”, польські робітники воюють під шовіністичними прапорами польської буржуазії, і закликала: “Нехай і польський пролетар стане в обороні вселюдської думки самоозначіння народів і признає на українській області українському народові те право, що ми признаємо на польській польському народові” [2, 22 квітня]. Газета закликала також єврейських робітників Галичини відмовитися від нейтралітету щодо польсько-української війни.

У Станіславові офіційним органом Української радикальної партії став часопис “Народ”. Його перше число побачило світ 20 лютого 1919 р., останнє – 33-тє – 25 травня. “Народ” на початку виходив малим форматом, на восьми сторінках, раз на тиждень, а з 24 квітня (ч. 9) перетворився на щоденну газету великого формату. Редагував часопис Микола Балицький, у той час – секретар Управи УРП.

“Народ” регулярно подавав розлогу інформацію з міжнародного життя, повідомлення з Польсько-українського фронту. Однією з провідних тем публікацій часопису було проведення в ЗУНР земельної реформи [7, 22 лютого]. Його матеріали, зокрема тексти виступів представників партії на засіданнях УНРади, свідчать, що радикали виступали за відчуження великої земельної власності за викуп, подальший її розподіл теж за гроші, і пропонували встановити певні обмеження щодо прав власника розпоряджатися новонабутою землею [61, 9 березня].

Так само, як і видання УСДП та СРС, “Народ” критикував уряд за консерватизм, збереження у державно-політичній системі австрійських інститутів та порядків: “В смертельнім страху перед усім, що могло би на нас кинути хоча би тїнь більшовизму, наш уряд не помічає, що його робота зводиться до перемальовування на синьо-жовту краску старих австрійських ґратів”, – писала газета

наприкінці квітня 1919 р. [7, 24 квітня]. “Народ”, як і всі інші часописи ЗУНР, виражав неприйняття більшовизму, і писав про тодішню московську владу, що “це не робітничка диктатура, а панування одної партії більшовиків” [7, 10 травня].

У травні 1919 р., коли ситуація на фронті ставала для ЗУНР все гіршою і УГА відступала під тиском набагато сильніших польських військ, передовиці “Народу” заповнюють заклики до максимального напруження та мобілізації усіх сил для ведення війни [7, 9 травня, 21 травня]. 22 травня “Народ” друкує звернення уряду та УНради, в якому громадян ЗУНР закликають протриматися ще тиждень-два, і говориться, що буквально днями мирна конференція у Парижі визнає західні кордони Української республіки... [7, 22 травня]. На жаль, сподівання на це виявилися марними.

Оригінальним явищем галицької преси періоду ЗУНР були військові часописи. Серед них найпомітнішим таким виданням стала газета “Стрілець”, засновником і редактором якої був Василь Пачовський. Її перший номер вийшов у Тернополі 1 січня 1919 р.

У січні провідною темою “Стрільця” стало найактуальніше на той момент питання національно-політичного життя українського народу – питання об’єднання обох українських держав. Відповідні матеріали загалом займали близько 70 відсотків обсягу публікацій часопису у період з 1 по 22 січня 1919 р. Із зрозумілим урочистим пафосом газета вітала Акт злуки, який на початку 1919 р. енергійно готувався урядами обох частин України, писала про ті блага, що мало б принести народу та країні об’єднання. Так, у статті “Що мусить статися” (вона підписана криптонімом В.П.; імовірно, це Василь Пачовський), говориться: “Національна Рада... має одне завдання – усунути те, що непокоїть увесь український народ австро-угорських земель, проголосити явно, одверто і врочисто злуку всіх земель наших з великою Українською Народною Республікою. Це є домагання усього народу, а для Національної ради воля народу – найвищий закон... Ми мусим бути злучені в одну державу, з огляду на народ і на повагу його перед цілим світом...”.

У цьому ж (першому) номері “Стрільця” про об’єднання йдеться й у редакційній статті “Нова радість стала”, в зверненні “До жовнірів” державного секретаря ЗУНР із військових справ Д. Вітовського та й у статті “З’єдинена Україна на міжнароднім суді”.

“Стрілець” був військовим часописом, що видавався насамперед для українського читача-військового, і це значною мірою визначило його зміст. Перше місце на сторінках “Стрільця” займали публікації з життя Української армії, матеріали про хід війни. Оперативна інформація з фронту бойових дій УГА проти польських військ, а згодом і проти більшовиків друкувалася переважно в рубриках “З начальної команди українського війська” та “Новини”. Повідомлення з фронту готував переважно Начальник Оперативного штабу діючої армії полковник Красинівський. Публікував “Стрілець” і сумні повідомлення про загиблих вояків Української армії. При цьому газета закликала громадян Галицької Республіки допомагати їхнім родинам. Редакція стала ініціатором створення спеціального фонду пожертв для вдів і сиріт полеглих захисників ЗУНР. З метою збору коштів до нього у багатьох номерах “Стрільця” друкувалася “шапка”: “Складайте жертви на фонд вдів і сиріт по полеглих у визвольній боротьбі з ворогами Української Республіки”. До речі, деякі з “шапок” газети командування УГА наказувало передруковувати як окремі листівки, вважаючи їх ефективним агітаційно-пропагандистським засобом.

Наприклад, окремими листівками були надруковані такі газетні “шапки”: “Громадяни! Хто з Вас має дві пари чобіт, віддайте одну для українського козака, бо прийде комуна чи Денікін, то забере обидві пари. Жінко! Ти кожна маєш в скрині своїй полотно. Вріж аршин-два і дай на сорочку українському козакові. “Селяни! Гоніть з села дезертирів, – вони зрадники рідного краю. Всі до війська на захист землі і волі”.

Варто зауважити, що оскільки “Стрілець” був фактично органом командування УГА (видавцем газети був Пресовий комітет Начальної команди Галицької Армії), він й опікувався тим, щоб газету отримували у бойових підрозділах українського війська. У квітні 1919 р. командувач УГА Омелянович-Павленко видав наказ по армії, в якому вказував: “Командири куренів одержать по 100, команди батареї і булавних сотень при бригадах, корпусах і начальній команді по

25 примірників часопису “Стрілець” до розподілу і розпродажу в своїх частинах... Наказується рівночасно всім командантам подбати, щоб “Стрілець” дійсно доходив до рук козаків”.

“Стрілець” регулярно писав про брутальне поводження поляків на захопленій українській території, злочини польської воячини проти цивільного українського населення, полонених УГА (у постійних рубриках “Звірства поляків”, “Польські знущання і грабежі”).

Варто підкреслити, що попри часом вкрай гострий тон антиурядових критичних виступів, усі партійні газети ЗУНР займали державницькі позиції, а також загалом негативно, хоча і з принципово різними акцентами, оцінювали російський більшовизм та його політику щодо України. У Західно-Українській Народній Республіці українські часописи уперше видавалися у своїй державі, вільні від утисків чужої цензури та чужої влади.

1. *Волосянко Л.Р. Преса ЗУНР – джерело вивчення національно-визвольних змагань на західноукраїнських землях // Українська періодика: історія і сучасність: доповіді та повідомлення VI Всеукр. наук-теор. конф. 19–20 грудня 1997 року / Л.Р. Волосянко. – Львів: Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника, 1997. – С. 80–82.* 2. *Воля (м. Станіслав): 1919 р.* 3. *Діло: 1919 р.* 4. *Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.): Історико-бібліографічне дослідження / О. Дроздовська. – Львів, 2001. – 362 с.* 5. *Кугутяк М. Галичина: сторінки історії / М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993.* 6. *Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР / М. Литвин, К. Науменко. – Львів: Олір, 1995. – 362 с.* 7. *Народ: 1919 р.* 8. *Республіка: 1919 р.* 9. *Свобода (м. Львів): 1918 р.* 10. *Свобода (м. Станіслав): 1919 р.* 11. *Субтельний О. Україна. Історія / О. Субтельний. – К.: Либідь, 1991. – 512 с.* 12. *Україна: 1918 р.* 13. *Українське слово: 1916 р.* 14. *Український голос: 1918 р.* 15. *Федорів Р. Чотири поети з коша січових стрільців // Жовтень. – 1989. – № 5. – С. 4–16.* 16. *Шаповал Ю.Г. “Діло” (1880–1939 рр.): Поступ української суспільної думки / Ю.Г. Шаповал. – Львів, 1999. – 384 с.*

УДК 94(477) “1919/1920”

Р.Д. Зінкевич

Національний університет “Львівська політехніка”

ПЕРЕДІСТОРІЯ ПІДПИСАННЯ ВАРШАВСЬКОГО ДОГОВОРУ 1920 р.: С. ПЕТЛЮРА ТА Ю. ПІЛСУДСЬКИЙ

© Зінкевич Р.Д., 2013

Досліджено передісторію, причини та суть підписання Варшавського договору 1920 р., показано особисті контакти С. Петлюри та Ю. Пілсудського та їх роль в його підписанні.

Prehistory, reasons, and essence of the signing of the Treaty of Warsaw in 1920 are analyzed; personal contacts of S.Petlyura and J.Pilsudsky, their role in the Treaty signing are presented.

Історію України та Польщі об’єднує не одне століття спільного існування та співпраці, але багато історичних подій та великих постатей обох народів і до сьогодні не повністю вивчені науковцями та не до кінця оцінені нащадками. Не можна розуміти причин і суті Варшавського договору, не дослідивши історії його підписання і перших контактів двох політичних діячів – С. Петлюри та Ю. Пілсудського, – які спричинились до його підписання. Тому у цій роботі автор хоче показати не тільки передісторію підписання договору, але й зупинитись на особистих контактах лідерів двох держав.

Протягом усього свого життя Юзеф Пілсудський постійно відвідував Львів. Склалося так, що Симон Петлюра після його відрядження з Полтавської семінарії восени 1904 р. також виїхав до